

Ющенко Владислав

<https://orcid.org/0009-0003-8124-4022>

Аспірант кафедри педагогіки, психології і методики технологічної освіти,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(м. Чернігів, Україна) E-mail:yschenovl@ukr.net

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Мета роботи. Метою роботи є дослідження ролі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у процесі формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів професійного навчання, а також визначення ефективних методів і засобів їхнього застосування у професійній підготовці.

Методологія. У дослідженні використано методи аналізу наукової літератури, нормативно-правових документів у сфері освіти та інформаційно-комунікаційних технологій, а також узагальнення досвіду впровадження ІКТ у процес формування професійних цінностей у педагогів.

Наукова новизна. Наукова новизна роботи полягає в узагальненні та систематизації підходів до використання інформаційно-комунікаційних технологій як засобу формування професійно-ціннісних орієнтацій, а також в обґрунтуванні їхньої ролі у підготовці конкурентоздатних фахівців, здатних до ефективної педагогічної діяльності.

Висновки. Інформаційно-комунікаційні технології є важливим інструментом в організації сучасного освітнього процесу і відіграють ключову роль у формуванні професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів професійного навчання. Використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє впроваджувати інтерактивні методи навчання, забезпечувати персоналізований підхід до професійної підготовки та стимулювати розвиток критичного мислення, рефлексії і самовдосконалення. Інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес сприяє підвищенню ефективності освіти, а також формуванню сучасних педагогічних компетентностей, необхідних для вирішення професійних завдань у динамічних умовах розвитку суспільства. Завдяки інформаційно-комунікаційним технологіям майбутні педагоги отримують доступ до різноманітних джерел знань, електронних освітніх платформ, професійних спільнот і світового педагогічного досвіду. Інформаційно-комунікаційні технології не лише відповідають сучасним викликам у сфері освіти, але й забезпечують розвиток ключових професійно-ціннісних орієнтацій, необхідних для формування конкурентоздатних і високоморальних педагогів.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, професійно-ціннісні орієнтації, майбутні педагоги, професійне навчання, педагогічна освіта, інтерактивні методи, цифрові технології.

Постановка проблеми. Використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у сучасній освіті є необхідною умовою для підготовки конкурентоздатних педагогів, спроможних ефективно виконувати свої професійні обов'язки. Особливу увагу слід приділити формуванню професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів, адже ці орієнтації є основою їхньої професійної діяльності, мотивації та самореалізації. Сьогодні інформаційно-комунікаційні технології не лише сприяють доступу до знань, але й виступають потужним засобом розвитку критичного мислення, самостійності та відповідальності, які є ключовими складовими професійно-ціннісних орієнтацій.

Інтеграція ІКТ у процес професійної підготовки майбутніх педагогів є не просто технічним завданням, а важливим педагогічним викликом. Сучасна освіта вимагає не тільки знань і навичок використання ІКТ, скільки усвідомлення їх значущості для професійного становлення та особистісного розвитку студентів. Це завдання є актуальним у контексті стрімких змін у суспільстві, коли інформаційна грамотність стає невід'ємною складовою професійної культури педагога.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика ціннісних орієнтацій у контексті життєдіяльності та розвитку особистості були предметом дослідження в працях І. Беха, С. Возняка, С. Сосніхіної та О. Сухомлинської.

Мета статті. Дослідити роль інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів професійного навчання.

Виклад основного матеріалу. У контексті сучасної освітньої трансформації особливої актуальності набуває підхід до формування професійно-ціннісних орієнтацій як безперервного процесу, що охоплює не лише академічну, але й позааудиторну діяльність майбутніх педагогів. ІКТ у цьому випадку можуть виконувати роль каталізатора особистісного розвитку, адже створюють можливості для участі у вебінарах, професійних форумах, онлайн-проєктах і наукових дискусіях, що формують у студентів почуття професійної причетності та залученості до педагогічної спільноти.

Сучасна педагогічна освіта перебуває в умовах стрімкого розвитку технологій, які значно змінюють підходи до підготовки майбутніх педагогів. Одним із найбільш потужних інструментів сучасної освіти є інформаційно-комунікаційні технології, які сприяють модернізації освітнього процесу та забезпечують його відповідність запитам суспільства. Використання ІКТ у підготовці педагогів не обмежується технічними навичками, а інтегрує їх в освітній процес, формуючи ключові професійні та ціннісні орієнтації майбутніх фахівців.

Роль професійно-ціннісних орієнтацій як фундаментального елементу педагогічної культури зростає в умовах трансформації освітніх і соціокультурних пріоритетів. Формування цих орієнтацій стає ключовим завданням підготовки педагогів, адже вони визначають не лише професійну ефективність, а й здатність педагога до саморозвитку, критичного мислення та адаптації до змін. Інтеграція ІКТ у професійну підготовку сприяє формуванню цих якостей через доступ до інтерактивних методів навчання, цифрових симуляторів, персоналізованих навчальних платформ та інших інноваційних інструментів.

В «Українському педагогічному словнику» за редакцією С. Гончаренка ціннісні орієнтації визначаються як «вибіркова, відносно стійка система спрямованості інтересів і потреб особистості, зорієнтованої на певний аспект соціальних цінностей, які формуються в процесі соціального розвитку індивіда, його участі в трудовому житті» [3, 357]. Ціннісні орієнтації розглядаються як ядро мотиваційно-ціннісної сфери особистості, що забезпечує єдність процесів саморегуляції та усвідомленого саморозвитку.

До ключових цінностей навчання належать: цілі навчання, які спрямовані на формування у здобувачів освіти досвіду розуміння наукових і людських (гуманістичних) цінностей, а також явищ навколишнього світу. Ці цілі виступають важливим елементом розвитку цілісної, освіченої особистості; знання, отримані в процесі навчання, що формують базу для подальшого розвитку особистості та забезпечують фундамент для прийняття обґрунтованих рішень у професійній та особистій діяльності; результат навчання, який передбачає не лише накопичення знань, але й розвиток особистісних рис, умінь і компетенцій, спрямованих на саморозвиток і самореалізацію; умови навчання, що створюють сприятливе середовище для актуалізації змісту предметних і духовних потреб особистості, забезпечуючи гармонійний розвиток індивіда.

С. Сосніхіна розглядає ціннісні орієнтації як змістовний і ціннісно-смісловий вимір, що характеризує людину як особистість. Вона акцентує увагу на тому, що ціннісні орієнтації формуються в процесі взаємодії зовнішніх соціокультурних умов, які становлять зміст навколишнього середовища, та індивідуальних особливостей особистості, таких як вікові, типологічні чи соціально-психологічні аспекти [5, 224].

О. Сухомлинська визначає ціннісні орієнтації як «внутрішній, емоційно опанований регулятор діяльності педагога, який визначає його ставлення до світу і до себе, моделюючи зміст і характер професійної діяльності» [5, 12]. Такий підхід підкреслює важливість цінностей як основи педагогічної діяльності та їхню роль у формуванні відповідальної, творчої й високоморальної особистості.

Український психолог І. Бех розглядає таке поняття як «особистісні цінності», які відображають включення індивіда в систему соціальних зв'язків і відносин, трактуючи людину як носія соціокультурної реальності [2, 126]. Ця концепція дозволяє глибше зрозуміти зв'язок між цінностями та соціальною діяльністю особистості, підкреслюючи їхній інтегративний характер.

І. Соколова значну увагу у своїх дослідженнях приділяє педагогічним цінностям і поділяє їх на дві основні категорії: цінності професії та цінності діяльності. Цінності професії включають в себе уявлення про суспільну значущість педагогічної праці, моральні імперативи, що лежать в основі професії педагога, а також розуміння своєї ролі як транслятора культури, знань і соціальних норм. У свою чергу, цінності діяльності пов'язані з вибором методів, стилем комунікації, ставленням до інновацій, а також із тим, як педагог організовує свою роботу, вирішує педагогічні проблеми, оцінює себе і результати своєї професійної взаємодії. Такий поділ дозволяє комплексно розглядати професійне становлення педагога, адже обидві групи цінностей формують єдину систему особистісно-професійної ідентичності майбутнього педагога [4, 255].

Професійно-ціннісні орієнтації, на думку Т. Белан, є складовою загального поняття «ціннісні орієнтації» та уточнюють їх у контексті певної професійної сфери, зокрема професійно-педагогічної діяльності. Вони охоплюють увесь спектр елементів, що формують професійну спрямованість особистості, впливають на результативність професійної діяльності, а також полегшують процес соціально-професійної адаптації, сприяють активному включенню педагога в процес творчого самовдосконалення й розвитку освітнього середовища. Професійно-ціннісні орієнтації – це цілісна система знань, умінь, ставлень і цінностей, які мають особливу значущість для майбутніх педагогів, забезпечують його професійно-особистісний розвиток і підвищують ефективність педагогічної діяльності [1, 126].

У нашому розумінні, професійно-ціннісні орієнтації – це система професійно значущих цінностей, знань, умінь і відносин, що сприяють формуванню професійної ідентичності педагога та його здатності до

ефективної професійної діяльності. Ціннісні орієнтації виступають основою педагогічної культури, визначають мотивацію та поведінку педагога у професійному середовищі. Для професійного становлення і подальшого професійного зростання майбутнього педагога необхідна певна система професійно-ціннісних орієнтацій. Тому важливим завданням сучасної вищої педагогічної освіти є формування системи професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів під час навчання у закладі вищої освіти.

Інформаційно-комунікаційні технології слугують потужним інструментом для адаптації освітнього процесу до сучасних вимог суспільства і сприяють формуванню професійно-ціннісних орієнтацій через інтеграцію цінностей у навчальні матеріали, використання мультимедійних технологій для моделювання реальних педагогічних ситуацій і забезпечення індивідуального підходу до кожного студента. Особистісні цінності формуються через соціальні зв'язки, а інформаційно-комунікаційні технології дозволяють створити умови для взаємодії, де ці цінності активно формуються та закріплюються. Крім того, ІКТ сприяють формуванню професійної рефлексії як складової професійно-ціннісної орієнтації. Завдяки використанню електронних журналів, щоденників рефлексії та платформ для оцінювання власних педагогічних дій, студенти мають змогу постійно аналізувати й удосконалювати свою професійну діяльність. Такий підхід дозволяє не лише закріплювати знання, але й розвивати глибше розуміння педагогічної етики та відповідальності.

Застосування сучасних інструментів, таких як інтерактивні платформи для навчання (Moodle, Google Classroom), створює умови для активного залучення студентів до освітнього процесу. Це підсилює мотивацію до оволодіння педагогічними знаннями, що є важливим елементом професійно-ціннісних орієнтацій. Варто також відзначити роль соціальних мереж і освітніх блогів у формуванні професійної ідентичності майбутніх педагогів. Ці ресурси, за умови педагогічного супроводу, можуть стати потужним засобом популяризації педагогічних цінностей, поширення позитивного досвіду, обміну думками з колегами та критичного осмислення сучасних викликів у сфері освіти. Участь студентів у веденні тематичних блогів і YouTube-каналів формує навички самоаналізу, комунікації, цифрової культури та, зрештою, поглиблює усвідомлення власної професійної місії.

Формування професійно-ціннісних орієнтацій потребує не лише засвоєння знань, але й розвитку критичного мислення. Використання ІКТ, зокрема систем для обговорення і рефлексії, таких як онлайн-форуми, блоги або цифрові платформи для спільної роботи, допомагає студентам аналізувати власні педагогічні дії, оцінювати їх ефективність і розвивати здатність до саморегуляції.

ІКТ надають широкі можливості для впровадження інтерактивних методів навчання, які є особливо ефективними у формуванні професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів. Цифрові симулятори педагогічних ситуацій, віртуальні тренажери, гейміфіковані платформи та кейс-методи дозволяють студентам не лише засвоювати навчальний матеріал, але й занурюватися в практично наближені педагогічні умови. У таких умовах студенти навчаються приймати рішення, діяти відповідно до етичних та професійних норм, аналізувати свої помилки та визначати шляхи їх подолання. Цей досвід стимулює розвиток відповідального ставлення до професійної діяльності, сприяє формуванню емпатії, толерантності, комунікативної компетентності, що є складовими педагогічних цінностей. Використання кейс-методу в поєднанні з мультимедійними ресурсами дозволяє створити комплексне проблемне поле, яке активізує пізнавальну діяльність студентів і спонукає їх до ціннісного осмислення педагогічних викликів.

Згідно з О. Сухомлинською, ціннісні орієнтації педагога виступають внутрішнім, емоційно опанованим регулятором його професійної діяльності [5]. Це означає, що прийняття рішень, поведінка в складних педагогічних ситуаціях, вибір методів і форм навчання залежать не лише від знань чи навичок, а й від сформованих ціннісних уявлень. Завдяки використанню ІКТ студенти мають можливість моделювати ці ситуації в безпечному цифровому середовищі, що дозволяє їм набувати досвіду в ухваленні рішень, аналізувати власні дії, отримувати миттєвий зворотний зв'язок. Це сприяє формуванню не лише професійної відповідальності, а й здатності до саморефлексії, педагогічної мудрості та моральної стійкості. У процесі такої підготовки майбутні педагоги не просто виконують навчальні завдання, а проходять ціннісне загартування, що допомагає йому виробити власну професійну позицію [6].

Однією з найбільш значущих переваг використання ІКТ у педагогічній освіті є можливість організації персоналізованого навчання. У контексті формування професійно-ціннісних орієнтацій це має особливе значення, адже кожен студент приходить в освіту зі своїм життєвим досвідом, культурним багажем, етичними уявленнями та індивідуальним темпом навчання. Електронні освітні платформи, зокрема Coursera, EdX, Prometheus та інші, надають широкі можливості для вибору тем, що відповідають інтересам та ціннісним запитам студентів. Це сприяє зростанню мотивації до навчання, розширенню професійного світогляду, формуванню навичок самоорганізації та самоосвіти. Персоналізоване навчання дозволяє адаптувати зміст освітніх програм під індивідуальні траєкторії розвитку кожного майбутнього педагога, що сприяє кращому засвоєнню як професійних знань, так і ціннісних орієнтирів.

Процес закріплення професійно-ціннісних орієнтацій потребує регулярної практики й зворотного зв'язку. Інформаційно-комунікаційні технології забезпечують таку можливість через автоматизовані системи оцінювання, електронні портфоліо й системи відстеження прогресу. Це дозволяє студентам бачити результати своєї діяльності, що мотивує їх до подальшого вдосконалення.

Важливим напрямом інтеграції ІКТ у підготовку педагогів є проєктна діяльність. Реалізація міждисциплінарних онлайн-проєктів за участю студентів з різних регіонів або країн дозволяє не лише розвивати командну взаємодію, а й формувати ціннісні орієнтації на основі співпраці, поваги до

культурного розмаїття, готовності до прийняття альтернативних точок зору – ключових рис сучасного педагога.

Інформаційно-комунікаційні технології відіграють ключову роль у формуванні професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів, адже сучасна система освіти дедалі більше інтегрує цифрові інструменти в освітній процес. Завдяки ІКТ майбутні педагоги отримують доступ до різноманітних джерел знань, електронних освітніх платформ, професійних спільнот і світового педагогічного досвіду. Це сприяє розвитку критичного мислення, самоосвіти, рефлексії та усвідомлення важливості постійного професійного вдосконалення як ключової цінності сучасного педагога.

Крім того, ІКТ створюють умови для формування у майбутніх педагогів таких важливих ціннісних орієнтацій, як толерантність, відкритість до змін, відповідальність та інноваційність. В умовах цифрового середовища педагоги мають можливість не лише навчатися, а й практикувати створення якісного навчального контенту, взаємодіяти із студентами через сучасні цифрові канали, що формує у них глибше розуміння ролі викладача як фасилітатора, наставника й провідника в інформаційному суспільстві. Таким чином, ІКТ не просто є інструментом, а й чинником трансформації педагогічної свідомості й професійної ідентичності.

Попри численні переваги, впровадження ІКТ в освітній процес стикається з певними труднощами. Це може бути недостатня технічна підготовка викладачів, обмежені ресурси закладів освіти чи низька цифрова грамотність студентів. Проте розвиток цифрових технологій і вдосконалення методик їхнього застосування створюють сприятливі умови для розв'язання цих проблем.

Таким чином, інформаційно-комунікаційні технології виступають не лише інструментом для передачі знань, а й засобом формування цінностей, які є основою професійного становлення майбутніх педагогів. Використання ІКТ в освітньому процесі сприяє усвідомленню студентами важливості педагогічних цінностей, розвитку їхніх професійних якостей і здатності до саморефлексії, що в кінцевому результаті формує високоморальну, освічену й творчу особистість.

Висновки. Інформаційно-комунікаційні технології є важливим інструментом у формуванні професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів. Їхнє використання сприяє ефективному засвоєнню знань, формуванню навичок критичного мислення, рефлексії та саморозвитку. Завдяки інтеграції ІКТ в освітній процес відбувається не лише підвищення якості професійної підготовки, але й усвідомлення студентами значущості педагогічних цінностей для успішної реалізації професійної діяльності. Використання таких засобів, як інтерактивні платформи, симулятори педагогічних ситуацій, електронні портфоліо та автоматизовані системи оцінювання, дозволяє закріплювати отримані знання, стимулювати професійний саморозвиток та забезпечувати індивідуальний підхід до навчання. Крім того, ці технології відкривають широкі можливості для впровадження інтерактивних методів навчання, що сприяє розвитку педагогічної творчості, самостійності та відповідальності. Отже, ІКТ не лише відповідають сучасним викликам у сфері освіти, але й забезпечують розвиток ключових професійно-ціннісних орієнтацій, необхідних для формування конкурентоздатних і високоморальних педагогів.

References

- Белан Т. Г. Проблема формування професійно-ціннісних орієнтацій у психолого-педагогічній літературі. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. 2020. № 8 (164). С. 132–135.
Belan, T. H. (2020) Problema formuvannia profesiino-tsinnisnykh orientatsii u psykholoho-pedahohichnii literaturi [The problem of forming professional and value orientations in psychological and pedagogical literature]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Chernihivskiy kolehium» imeni T. H. Shevchenka – Bulletin of the T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»*. 8 (164). 132–135. [in Ukrainian].
- Бех І. Д. Духовні цінності в розвитку особистості. *Педагогіка і психологія*. 1997. № 1. С. 124–129.
Bekh, I. D. (1997). Dukhovni tsinnosti v rozvytku osobystosti [Spiritual values in the development of personality]. *Pedahohika i psykholohiia – Pedagogy and Psychology*. 1. 124–129. [in Ukrainian].
- Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
Honcharenko, S. U. (1997). Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk [Ukrainian Pedagogical Dictionary]. Kyiv, Ukraine: Lybid. 376. [in Ukrainian].
- Соколова І. В. Аксиологічні домінанти професійної підготовки майбутнього вчителя. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки)*. Бердянськ: БДПУ, 2012. № 4. С. 251–260.
Sokolova, I. V. (2012). Aksiolohichni dominanty profesiinoi pidhotovky maibutnoho vchytelia [Axiological dominants of professional training of future teachers]. *Zbirnyk naukovykh prats Berdianskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Pedahohichni nauky – Collection of Scientific Papers of Berdiansk State Pedagogical University. Pedagogical Sciences*. 4. 251–260. [in Ukrainian].
- Сосніхіна С. Є. Ціннісні орієнтації сучасної студентської молоді: міждисциплінарний підхід. *Вісник Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова. Психологія*. Одеса, 2016. Том 21. Випуск 3 (41). С. 222–230.

- Sosnikhina, S. Ie. (2016). Tsinnisni oriiientatsii suchasnoi studentskoi molodi: mizhdystsypinariyni pidkhiid [Value orientations of contemporary student youth: an interdisciplinary approach]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu im. I. I. Mechnykova. Psykholohiia. – Bulletin of Odessa National University. II Mechnikov. Psychology*. Odessa, Ukraine. Volume 21. Issue 3(41). 222–230. [in Ukrainian].
6. Сухомлинська О. Патріотизм як цінність: погляд на історію і сьогодення. *Шлях освіти*. 2010. № 2. С. 10–14.
- Sukhomlynska, O. (2010). Patriotyzm yak tsinnist: pohliad na istoriiu i sohodennia [Patriotism as a value: a view on history and modernity]. *Shliakh osvity – The Path of Education*. 2. 10–14. [in Ukrainian].

Yushchenko Vladyslav

<https://orcid.org/0009-0003-8124-4022>

Graduate student of the Department of Pedagogy,
Psychology and Methodology of Technological Education,
T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: yschenov@ukr.net

INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES AS A MEANS OF FORMING PROFESSIONAL VALUE ORIENTATIONS OF FUTURE TEACHERS OF VOCATIONAL EDUCATION

The goal of the work. The purpose of this study is to investigate the role of information and communication technologies (ICT) in the process of forming professional value orientations of future teachers of vocational education, as well as to identify effective methods and tools for their application in professional training.

Methodology. The study employs methods of analyzing scientific literature, regulatory documents in the field of education and information and communication technologies, as well as generalizing the experience of implementing ICT in the process of forming professional values in teachers.

Scientific novelty. The scientific novelty of this work lies in the generalization and systematization of approaches to the use of information and communication technologies as a means of forming professional value orientations, as well as substantiating their role in preparing competitive professionals capable of effective pedagogical activity.

Conclusions. Information and communication technologies are an important tool in the organization of the modern educational process and play a key role in forming the professional and value orientations of future teachers of vocational training. The use of information and communication technologies allows for the implementation of interactive learning methods, providing a personalized approach to professional training, and stimulating the development of critical thinking, reflection, and self-improvement. The integration of information and communication technologies into the educational process contributes to increasing the efficiency of education, as well as the formation of modern pedagogical competencies necessary for solving professional tasks in the dynamic conditions of social development. Thanks to information and communication technologies, future teachers gain access to various sources of knowledge, electronic educational platforms, professional communities, and global pedagogical experience. Information and communication technologies not only meet modern challenges in the field of education, but also ensure the development of key professional and value orientations necessary for the formation of competitive and highly moral teachers.

Keywords: information and communication technologies, professional value orientations, future teachers, vocational education, pedagogical education, interactive methods, digital technologies.

Стаття надійшла до редакції 21.05.2025 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор **Ребенок В. М.**